

Milo Urban v periodikách Hlinkovej slovenskej ľudovej strany a Hlinkovej gardy

Veronika Cillingová
Katedra žurnalistiky a nových médií
Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

Milo Urban in the Periodicals of the Hlinka's Slovak People's Party and Hlinka's Guard

Litikon, 2024, Vol. 9, No. 1, pp. 33-40

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6507-2158>

The study deals with the journalistic activity of the Slovak writer Milo Urban (1904-1982). It further explains Urban's journalism during the Second World War, when he collaborated with periodicals associated with the ruling Hlinka's Slovak People's Party. In particular, the study focuses on Urban's work in the Gardist [Gardista] and Our fight [Náš boj], two periodicals with strong ties to the Hlinka's Guard.

Keywords: Milo Urban, Gardist, journalist, propaganda, Hlinka's Guard

Úvod

Pôsobenie známeho slovenského prozaika Mila Urbana v periodikách Hlinkovej slovenskej ľudovej strany a Hlinkovej gardy bolo už predmetom záujmu viacerých odborníkov.¹ Sám M. Urban venoval tomuto životnému obdobiu knihu spomienok *Na brehu krvavej rieky*, v ktorej okrem iného napísal o svojej práci v tlačovom orgáne Hlinkovej gardy – denníku Gardista.² Otázka dôveryhodnosti spomienok, ktoré sú v knihe uvedené, je však predmetom odborných polemík. K Urbanovej autoreflexii publicistického pôsobenia v tlačovom orgáne Hlinkovej gardy totiž dochádza až v sedemdesiatych rokoch 20. storočia, teda s výrazným časovým odstupom od opisovaných udalostí. Okrem toho treba vziať do úvahy aj širší spoločenský kontext, keď svoje spomienky M. Urban písal. Na tento kontext upozornil už literárny vedec Ladislav Čúzy: „Spomienky písal v dobe, keď bol síce slobodným občanom, ale prakticky človekom

¹ Tejto téme sa venoval napríklad Karol Csiba v štúdiách *Medzi živým bičom a Gardistom* z roku 2015 a „Prepisovanie“ pamäti v spomienkovej knihe M. Urbana *Na brehu krvavej rieky* (1994) z roku 2022. Urbanovým pôsobením v periodiku Gardista sa zaoberali aj Tamara Janecová, Peter Mráz, A. Žilková a i.

² Gardista vychádzal najskôr s týždennou periodicitou. Keď doň nastúpil M. Urban ako zodpovedný redaktor, toto periodikum sa stalo denníkom.

trpeným režimom. Zdá sa, že táto skutočnosť, silne ovplyvnila ich obsah, pretože ich autor písal pod tlakom autocenzúry, pričom si bol veľmi dobre vedomý, čo môže, a čo nemôže napísať a asi nebudem ďaleko od pravdy, ak poviem, že sa tak trochu chcel aj ľudsky „vylepšiť“ v intenciách socialistickej ideológie. Takže sa z nich stratil, podľa môjho názoru, skutočný autorský postoj a objektivita“ (Čúzy, 2004, s. 15).

M. Urban v knihe *Na brehu krvavej rieky* nepoprel, že písal texty, ktoré zodpovedali požiadavkám nemeckej propagandy, no skutočnosť značne bagatelizoval: „A veď čo som to vlastne nagebril? [...] Zopár inšpirovaných konfúzných článkov, ktorými som pomáhal Machovi zastierať oči Nemcom? Nemať som z toho radosť ani osoh“ (Urban, 1994, s. 116 – 117). Na fakt, že M. Urban zľahčoval svoje postoje (nevynímajúc z toho ani antisemitizmus) vo vlastných publicistických výstupoch, upozornil vo svojej štúdii z roku 2022 Peter Mráz. Okrem iného pripomenul poznatok Karola Csibu o nezrovnalosti medzi Urbanovými textami uverejnenými v denníku Gardista a informáciami poskytnutými v knihe *Na brehu krvavej rieky*, „ktorých fabula je predstavovaná nespoľahlivým typom rozprávača“ (Mráz, 2022, s. 519).³

Práve novinárskej činnosti M. Urbana je venovaná predložená štúdia. Zaoberá sa najmä Urbanovým pôsobením v tlačových orgánoch HSLS a HG, no sčasti opisuje aj jeho spoluprácu s inými periodikami. Hlavným cieľom štúdie je poskytnúť ucelenejší pohľad na publicistickú činnosť M. Urbana, ktorá sa začala v medzivojnovom období a vyústila do práce pre periodiká HSLS a HG počas druhej svetovej vojny. Text sa venuje Urbanovmu názorovému smerovaniu, politickému zázemiu i dôsledkom jeho činnosti v uvedených tlačových orgánoch.

Od Vatry cez DAV až po Gardistu...

M. Urban začal svoje prozaické diela publikovať už počas štúdia na gymnáziu v Ružomberku. Prvé texty uverejňoval v časopise Vatra, ktorý vychádzal od roku 1919 s podtitulom „Časopis slovenského študentstva“. Napriek tomu, že periodikum nebolo oficiálne späté so Slovenskou ľudovou stranou (SLS, neskôr HSLS⁴), dochádza už v tomto období k stretnutiu M. Urbana s niektorými predstaviteľmi budúcej HSLS. Jedným z nich bol redaktor Vatry Karol Sidor, ďalším napríklad Vojtech Tuka, ktorý do časopisu takisto prispieval. Aj keď redakcia Vatry mala v úmysle spájať študentov bez rozdielu politickej či náboženskej príslušnosti, niekoľkokrát bola obvinená z opačných snáh. Kritizovaný bol napríklad zámer K. Sidora uprednostňovať študentov s katolíckou vierou (Csiba, 2016, s. 472). Publikovaním v časopise Vatra sa M. Urban zoznámil aj s ďalšími katolíckymi novinármi a spisovateľmi, s ktorými ho podľa Adely Žilkovej spájali záujem o otázku národnej svojbytnosti (Žilková, 2004).

M. Urban publikoval v periodiku prózy pod pseudonymami Podbabiagurský či Milko U. (pozri Csiba, 2016, s. 472). Napríklad v prvom čísle 2. ročníka Vatry mu redakcia uverejnila dve prózy, a to *Nešťastník* a *Už je pozde...!* Novely, ktoré v tomto časopise publikoval, neskôr vydal v zbierke *Výkriky bez ozveny* (1928). Dôležitou okolnosťou bolo, že M. Urban musel z finančných a rodinných dôvodov predčasne ukončiť štúdium na gymnáziu. Nápomocný mu bol práve K. Sidor, redaktor Slováka, s ktorým sa poznal z časopisu Vatra. M. Urbana odporučil

³ K. Csiba o tom detailne písal v monografii *Privátne – verejné – autobiografické* z roku 2014.

⁴ Na Hlinkovu slovenskú ľudovú stranu (HSLS) bola premenovaná v roku 1925.

na prácu v redakcii Slovák⁵ – tlačového orgánu SLS (neskoršej HSLS). Nastúpil tam ako pomocný redaktor v apríli 1921 (pozri Csiba, 2016, s. 469). M. Urban prispieval do kultúrnej rubriky Slovák a uverejňoval v nej aj svoje novely. Okrem toho písal prózy pre Slovenský denník (vydávala agrárna strana⁶), Slovenský národ (vládne noviny pod vedením Jura Kozu Matejova – odídencia z HSLS⁷) a Slovenskú politiku (vydávala agrárna strana, neskôr HSLS⁸). Tie napokon boli vydané aj knižne v zbierke *Z tichého frontu*. Podľa A. Žilkovej sa už v tejto zbierke noviel, naproti novelám vydávaným v časopise Vatra, odzrkadľuje politický charakter novín, v ktorých boli prózy pôvodne publikované (pozri Žilková, 2006, s. 423). V Slovákovi uverejňoval M. Urban na pokračovanie aj román *Tiene*, ktorý však napokon knižnú podobu nedostal (pozri Csiba, 2016, s. 471).

Aj keď boli Urbanove publicistické začiatky úzko späté hlavne s tlačou viazanou na SLS, resp. HSLS, prispieval aj do iných periodík. Príkladom sú už uvedené agrárne denníky Slovenský denník či Slovenská politika. Svoje prózy príležitostne publikoval napríklad aj v časopise pre literatúru a umenie Elán,⁹ ktorého „hlavnou črtou bol zmysel pre umelecké hodnoty a pre demokratickosť kultúry“ (Šefčák – Duhajová, 1999, s. 57). Občasne uverejňoval texty v periodikách Rozvoj, Slovenský svet, Národný pracovník, Národný denník, Krok alebo Pero. Istý čas prispieval M. Urban aj do revue DAV, ktorú vydávalo Voľné združenie študentov socialistov zo Slovenska, založené slovenskými vysokoškolákmi v Prahe (Šefčák – Duhajová, 1999, s. 55 – 56). Podľa A. Žilkovej bol v niektorých názoroch M. Urban spriaznený s myšlienkami davistov, spoločný mali napríklad „zmysel pre sociálnu stránku skutočnosti a súcit s chudobnými dedinskými ľuďmi“ (Žilková, 2004). Nezhodovali sa však v politickom zmýšľaní. M. Urban nemal záujem zapájať sa do aktivít politických strán: „Milo Urban nebol politicky organizovaný, ale ľudsky inklinoval k nacionálne orientovanej slovenskej politike, ktorej orientácia bola celkom zrejماً v časopise Slovák“ (Čúzy, 2004, s. 16). Podľa A. Žilkovej práve Urbanova „neprezieravosť, váhavosť a nevyhranenosť názorov v politike, umiernenosť a snaha vychádzať so všetkými ho priviedla do kruhu ľudí, z ktorých viacerí získali moc počas Slovenského štátu“ (Žilková, 2004). Ako uvádza P. Mráz: „Jeho cesta ku kolaborácii s režimom Slovenskej republiky sa vyvíjala, viedla od inklinácie mladého človeka k utópii komunistického typu ku konvenovaniu zrelého muža utópii národnosocialistického typu“ (Mráz, 2022, s. 517).

Urbanove príležitostné uverejňovanie textov v časopise DAV, kontakty s davistami, napríklad s Vladimírom Clementisom, ako aj istá názorová podobnosť so socialistickým vnímaním úlohy spisovateľa vytvorili neskôr, počas druhej svetovej vojny podklad pre kritiku jeho osobnosti. Naplno sa to prejavilo začiatkom roka 1941, keď sa dostal do sporu s denníkom Slovák.

⁵ Slovák začal vychádzať ako týždenník 16. januára 1919, neskôr vychádzal trikrát týždenne, na dennú periodicitu prešiel v roku 1920. Popri ňom vychádzal Slovák aj ako týždenník (viac pozri Šefčák – Duhajová, 1999, s. 26; Serafinová – Vatrál, 2005, s. 87).

⁶ Pri jeho obnove v novembri 1918 stál aj Andrej Hlinka, no periodikum prešlo výlučne pod agrárnu stranu. Pôvodne bol v Ružomberku obnovený ako orgán Slovenskej národnej rady a prvý slovenský denník v Československu (viac Šefčák – Duhajová, 1999, s. 32). Po zániku agrárnej strany na konci roka 1938 v dôsledku Žilinskej dohody zanikol aj Slovenský denník (viac Šefčák – Duhajová, 1999, s. 65).

⁷ Vychádzal v rokoch 1925 – 1926.

⁸ Slovenskú politiku prevzala HSLS po vyhlásení autonómie Slovenského územia v októbri 1938 (viac pozri Serafinová – Vatrál, 2005, s. 105).

⁹ Časopis vychádzal v rokoch 1930 až 1947. Najskôr ho vydával L. Mazáč v Prahe, v roku 1939 sa redakcia presťahovala do Bratislavy. Mesačník redigoval po celý čas Ján Smrek.

Ten uverejnil 17. januára 1941 útočný článok *Revolucionár č. 1*, v ktorom bol M. Urban obvinený zo spolupráce „s boľševikmi“: „Dozaista mnoho Slovákov bolo zvedavých, kto sa to tak oduševňuje v časopise ‚Gardista‘ za revolúciu, lebo mnoho a mnoho vecí, hlavne tých nedôsledných, nelogických a poprekrúcaných, popísalo sa anonymne, teraz sa však vyklúlo šidlo z vreca. 1. revolucionár sa podpísal plným menom. My sa nečudujeme. On aj kedysi dávno, keď bola možnosť v rozličných politických stranách robiť navzdory, hašteriť sa a keď rozličné smery prepukovali v bývalej Československej republike, nebol uspokojený a siahal po tom najrevolučnejšom. Prihlásil sa svojim vlastným podpisom k spolupráci s boľševikmi. [...] Kto vie napísať pekný román, neznačí, že môže robiť sociálnu revolúciu“ (1941, s. 3).

Na uvedenú kritiku odpovedal M. Urban o deň neskôr v denníku *Gardista* rovnomenným článkom *Revolucionár č. 1*: „Nie je mojou obvyčajou odpoveďou na osobné útoky, no tentoraz nech mi je dovolené urobiť výnimku. Nie preto, že by som sa cítil nejako zvlášť osobne dotknutý. Naopak. Som rád, že sa vec dostala aj do novín, lebo takto mám príležitosť aspoň objasniť ju. Odvtedy totižto, čo som sa stal hl. redaktorom *Gardistu*, je predmetom šuškanej propagandy, ktorá sa usiluje očierniť všetko, čo za týmto časopisom stojí. [...] Čo sa týka spolupráce s boľševikmi, bola takáto: Na Turíce r. 1931 v Košútoch českí četníci zastrelili troch slovenských ľudí a niekoľkých poranili. Išlo o robotnícke demonštrácie proti záujmom viedensko-židovských árendátorov a akcionárov pražskej Živnostenskej banky. Možno tie demonštrácie organizovali živnostníci, možno nie. Ja som na to nehľadel. Niekoľko bratislavských intelektuálov zorganizovalo podpisovú akciu na manifest [...]. Manifest som bez rozmýšľania podpísal spolu s 15. inými, medzi ktorými – ak sa dobre pamätám – bol aj p. minister Mach. Nepodpísali sme ho však preto, lebo išlo o boľševickú akciu, ale preto, lebo nám bolo ľúto slovenskej krvi vyliatej pre záujmy židovských enkrobarónov“ (Urban, 1941c, s. 3).

Redakcia *Gardistu* sa k celej veci vrátila ešte 28. januára 1941 úvodníkom s názvom *Milo Urban*. Cieľom textu bolo vyvrátiť Urbanovu náklonnosť ku komunizmu: „No teraz, v 14. čísle Slováka tohto ročníka stalo sa niečo, načo sa nikdy nezabudne. Slovak, úradný orgán HSES, takým spôsobom napadol Mila Urbana, že to ťažko kvalifikovať. [...] Teda vyhlásili ho za komunistu, a dali mu titul ‚revolucionár č. 1.‘ [...] Milovi Urbanovi vyčítajú akýsi manifest, na ktorom sa podpísali aj komunisti. Áno, takých manifestov bolo niekoľko a podpisy na nich boli rozhodne statočnejšie než niektoré skutky aj vysokých ľudáckych činiteľov“ (1941, s. 1).

Dodatočne na uvedenú situáciu M. Urban spomínal v súvislosti s nezhodami vo vnútri HSES. Išlo o spor medzi Jozefom Tisom a Vojtechom Tukom.¹⁰ Vo svojich spomienkach o tom M. Urban napísal: „O panské šarvátky nevelmi som sa staral. Reku, ich vec. Nech si merajú sily, ak im to dobre padne. Ale obvinenie, že my v Gardistovi dychtíme po krvi, pokladal som temer za osobnú urážku. Dopálil som sa a v úvodníku s titulom *Strach pred revolúciou*, odmietajúc absurdné obvinenie, dal som sa vysvetľovať, ako, prečo vznikajú revolúcie, a že ony nemusia byť krvavé, ak ľudia majú rozum i srdce na mieste“ (Urban, 1994, s. 69). V spomenutom úvodníku *Strach pred revolúciou* M. Urban napísal: „Hlásame revolúciu duší a srdc, revolúciu proti pozostatkom starých režimov, aby sme tak pripravili víťaznú cestu novému spoločenskému poriadku, nazvanému národným socializmom“ (Urban, 1941a, s. 1).

¹⁰ Peter Sokolovič v knihe *Hlinkova garda 1938 – 1945* uviedol, že konfliktu predchádzali nezhody medzi Jozefom Tisom a Vojtechom Tukom v roku 1939. V januári 1941 vyústili do otvoreného zápasu o smerovanie slovenského štátu (viac pozri Sokolovič, 2009, s. 302).

M. Urban vo svojich spomienkach niekoľkokrát uviedol, že počas života bol označovaný rôznymi prívlastkami politického charakteru. Primárne boli naviazané na jeho prácu v tlači HSEŠ, resp. neskôr aj Hlinkovej gardy, následne bol spájaný aj s komunistami/bolševikmi. On sám však tvrdil, že chcel byť apolitický. Tento postoj opísal v rozhovore pre slovenský časopis *Život* v roku 2010 aj jeho syn Cyril Urban: „Otec nebol komunista, nikdy nebol v žiadnej strane. Vždy sa pohyboval na pomedzí, po svojej čiare. Bol priveľmi tvrdohlavý, jeho sa nedalo strčiť do „škafule. Jedni hovorili, že kolaboroval s fašistami, druhí, že bol komunista. Nebol ani jedno, ani druhé. Otcov hlavný problém bol v tom, že vždy išiel svojou cestou, preto bol vždy bitý“ (2010). Ako sme už uviedli, podľa A. Žilkovej priviedla politická nevyhranenosť v kombinácii so snahou vychádzať s každým M. Urbana až do redakcie Gardistu.

Pôsobenie Mila Urbana v periodikách Hlinkovej gardy

Zodpovedným redaktorom Gardistu sa M. Urban stal začiatkom novembra 1940, keď začalo periodikum vychádzať ako denník. Podľa vlastných slov nastúpil do týchto novín len dočasne a aj to s nevôľou, po tom, ako ho osobne presviedčal Alexander Mach, toho času veliteľ Hlinkovej gardy a minister vnútra (Urban, 1994, s. 64 – 65). M. Urban bol na miesto zodpovedného redaktora zvolený zámerne. Dôvodom bola obľúbenosť jeho literárnych diel medzi ľuďmi, ktorá mala Gardistovi a Hlinkovej garde priniesť väčšiu vážnosť: „Vynikajúci spisovateľ sa mal stať zárukou úrovne denníka a zároveň mal Hlinkovej garde, strácajúcej v očiach obyvateľstva prestíž, pomôcť k akceptácii z jeho strany“ (Sokolovič, 2009, s. 293).

Denník Gardista ako tlačový orgán Hlinkovej gardy uverejňoval texty podporujúce vtedajšiu slovenskú vládu, ako aj politiku nacistického Nemecka. Nevyhol sa tomu ani samotný M. Urban, ktorý napríklad v úvodníku z 28. septembra 1941 s názvom *Budujeme cesty* vyzýval na budovanie jednotnej Európy po boku nacistického Nemecka a fašistického Talianska (pozri Urban, 1941b). Ako pripomenul P. Mráz, bolo to v čase, keď sa bojov na východnom fronte zúčastnili aj dve slovenské divízie a na Slovensku prebiehala perzekúcia Židov (pozri Mráz, 2022, s. 518).

M. Urban potvrdil svoj postoj v úvodníku tým, že otvorene skritizoval vtedajší Sovietsky zväz za jeho politiku namierenú proti Nemecku: „Veď rozmyšľajme len... Či bolo napríklad rozumné, či hospodársky a spoločensky vôbec možné, aby sa taký obrovský štát, ako bol ZSSR, svojvoľne vyradil z európskeho priestoru, aby sa také veľké národy, ako je ruský a ukrajinský, utiahli z európskeho spoločenstva za ostnatý drôt a tam kuli plány na zničenie kultúrnych hodnôt ostatného sveta? [...] Nám Slovákom nech slúži ku cti, že medzi prvými sme prezreli a zavrhlí túto katastrofálnu logiku, túto nešťastnú, rozbiľačskú psychózu. Už vtedy, keď iní určovali naše cesty, iní hovorili za nás, otvorene hlásili sme sa do frontu, sledujúceho európsku obrodu. Nedali sme sa pomýliť, ani panujúcim režimom, ani smermi, ktoré úzkostlivo strážili svoje zhnité liberalistické dedičstvo; s nezakrývanými sympatiami sledovali sme víťazstvo fašizmu v Taliansku a národného socializmu v Nemecku, hrdinský boj Španielska s vnútornou nákazou, atď., atď.“ (Urban, 1941b, s. 1).

Podľa Tamary Janecovej prispôboval M. Urban svoju rétoriku v gardistických úvodníkoch jednoduchším čitateľom. Prispôbiaci sa potenciálnemu publiku vytváral protipóly dobra a zla, aby boli vyjadrené myšlienky lepšie pochopiteľné. Za dobro označoval Nemecko, s ktorým by sa malo spolupracovať, rovnako prezentoval za dobro myšlienku národnosocialistického zriadenia spoločnosti. Za zlo podľa T. Janecovej prezentoval M. Urban uzatvorenie slovanskej spolupráce, ktorá by viedla k izolácii Slovákov a k mentálnej zaostalosti. Rovnako zlým mal byť návrat k predošlému politickému zriadeniu. Túto minulosť pomenúval

ako zhnité liberálne dedičstvo (Janecová, 2018, s. 149 – 152). Pomenované prvky potvrdzujú aj jeho slová z úvodníka *Budujeme cesty*: „Nedali sme sa pomýliť, ani panujúcim režimom, ani smermi, ktoré úzkostlivo strážili svoje zhnité liberalistické dedičstvo; s nezakrývanými sympatiami sledovali sme víťazstvo fašizmu v Taliansku a národného socializmu v Nemecku, hrdin- ský boj Španielska s vnútornou nákazou, atď., atď.“ (Urban, 1941b, s. 1).

Okrem toho M. Urban prezentoval vo svojich úvodníkoch potrebu zjednotenia národa, a to aj na úkor individuálnych záujmov. Rovnako vyzýval na zjednotenie Európy: „Chceme Európu, v ktorej by vládla jedna vôľa, jeden duch, chceme nedelený kontinent bez opevne- ní, bez ostnatého drôtu, kde by panovalo kamarátstvo, kde by každý našiel svoju prácu a svoj chlieb. Za takúto Európu dnes pracujeme a bojujeme“ (Urban, 1941b, s. 1). Uvedená jednota mala byť dosiahnutá v spolupráci s Nemeckom, ale i Talianskom: „A pracujeme i bojujeme za ňu na strane Nemecka a Talianska, na strane mocností Osi, lebo sme presvedčení, že len tie- to mocnosti sú mravne oprávnené a schopné takúto Európu uskutočniť“ (s. 1). Nemecko malo byť krajinou, ktorá zaručí konsolidáciu postavenia Slovákov v Európe. M. Urban sa domnieval, že túto myšlienku podporoval aj A. Hitler (Janecová, 2018, s. 154 – 155).

V roku 1942 nastala v smerovaní Gardistu mierna zmena. Historik Anton Hruboň o tom na- písal: „Gardista už naozaj takmer v ničom nepripomínal periodikum, stojace na neochvejnom národnosocialistickom svetonázore, za aké sa ešte pred niekoľkými mesiacmi pasoval. Vytváral skôr dojem fádnej politicko-spoločenskej revue, plnej noviniek o frontových pohyboch, medziná- rodnej politike, domácich kultúrnych a športových podujatiach“ (Hruboň, 2015, s. 53). V tomto období vzniká nové, radikálnejšie zamerané gardistické periodikum, a to týždenník *Náš boj*.¹¹ Časopis financovali Nemci, ktoré chceli dosiahnuť, „aby sa ku gardistom dostala ‚správna‘ ide- ológia, ktorú im Gardista nie vždy vedel zabezpečiť. [...] Články boli ladené výrazne v duchu národného socializmu a vypätého protižidovského radikalizmu“ (Sokolovič, 2009, s. 292). Do pe- riodika príležitostne prispieval taktiež M. Urban, pričom bol aj autorom úvodného článku prvého čísla. V závere tohto textu opísal úlohu časopisu: „Pozdvihnutie slovenského národa rovná sa dnes jeho udržaniu a zabezpečeniu na dlhé, dlhé časy. Čím vyššie ho dostaneme, tým pevnejšie bude jeho postavenie. Preto u nás nemá miesto nič, čo by ho zdržovalo v napredovaní, čo by hatilo jeho kultúrny, hospodársky alebo sociálny pokrok, jeho vyrovnávací a sceľovací proces s ostatnou kultúrnou Európou. Kto by toto robil, či už vedome alebo nevedome, je nepriateľom slovenského národa. Zároveň však je i nepriateľom novej Európy, lebo tým, že prekáža nášmu včleneniu sa do nej, integrálnemu nastoleniu nového poriadku u nás, zdržuje aj jej vznik. A tu sa začína aj naša úloha, náš boj. My v tomto časopise predsavzali sme si paralyzovať vplyv takýchto ľudí. Nie krikom, nie hnevom, ale sústavným osvetľovaním vecí, prenášaním a tlmočením novoeurópskych hľadísk, ktoré musia preniknúť do každého kúta Slovenska, aby slovenský človek videl, čo mu ony poskytujú, ako sa ho úzko týkajú a ako záleží na tom, aby si ich osvojil, ak chce byť rovnocenným, plnoprávnym členom nového európskeho spoločenstva“ (Urban, 1942, s. 3 – 4).

M. Urban dodatočne uviedol, že po útokoch na Slovanstvo v časopise *Náš boj* sa rozhodol do periodika neprispievať (Urban, 1994, s. 89). Ešte koncom roka 1943 však bola uverejnená Urbanova „vianočná úvaha“ s názvom *Potreba spolupráce*, v ktorej písal o požiadavke spoluprá- ce svetskej moci s kresťanstvom v akomsi duchu snahy o riešenie sociálnych problémov za po- moci svetských donucovacích prostriedkov: „Svetské zákonodarstvo akceptuje sa iba potiaľ,

¹¹ Začal vychádzať od 1. septembra 1942 ako dvojtyždenník.

pokiaľ sa neprotiví zásadám kresťanstva. To by bolo v poriadku, lenže na druhej strane – ako som už spomenul – veľmi sa pociťuje nedostatok istých donucovacích prostriedkov svetskej povahy, pevná iniciatíva a preventívna sústava, prispôbena časovým a miestnym potrebám menších i väčších spoločenských celkov“ (Urban, 1943, s. 123).

V časopise *Náš boj* napokon M. Urban skutočne prestal publikovať, no v Gardistovi pôsobil, i napriek opakovaným snahám z redakcie odísť, až do konca. Bola to vôbec jeho posledná novinárska práca: „Derniérou novinárskych aktivít M. Urbana, stojacou na zdanlivo ideologickom protipóle voči jeho dovtedajšej praxi, bolo účinkovanie v denníku Gardista. Zdanlivom preto, lebo vznik samostatného štátu nielenže naplnil jeho nedávne, v Slovaku deklarované túžby, ale počiatočné spojenectvo Nemecka a Sovietskeho zväzu, resp. ich koordinovaný postup na počiatku druhej svetovej vojny (vpád do Poľska), akoby obe ideológie – komunistickú a národno-socialistickú zblížil, a tým splnil Urbanove dávne, davistické sny“ (Mráz, 2022, s. 518).

Záver

Napriek tomu, že M. Urban spočiatku spolupracoval s rôzne orientovanými periodikami, svoju novinársku prácu po Žilinskej dohode v roku 1938 vykonával len v tlačových orgánoch Hlinkovej slovenskej ľudovej strany a Hlinkovej gardy. Jeho rozsiahla propagandistická publicistika sa napokon stala dôkazovým materiálom, na základe ktorého bol v roku 1947 vyhlásený za vinného vo všetkých bodoch obvinenia súvisiacich so službou fašistickej propagandy (Janecová, 2018, s. 155). S týmto rozsudkom žil ešte ďalších tridsaťpäť rokov. Hoci bol oficiálne slobodný, v podstate bol len trpený komunistickým režimom v Československu. Svoje konanie sa snažil vysvetliť knihou spomienok *Na brehu krvavej rieky*, ktorá je na jednej strane považovaná za dielo plné faktov, no na druhej strane charakterizovaná ako spomienka deformovaná niektorými interpretáciami autora.

Jednoznačne určiť, čo viedlo M. Urbana k jeho publicistickým aktivitám spojeným s fašistickou propagandou, je dnes náročné. Z uvedenej štúdie sa črtá niekoľko potenciálnych motivácií pre jeho pôsobenie v redakciách periodík HSLS a HG. Jednu z kľúčových úloh v tom mohla zohrať osobná známosť s K. Sidorom a V. Tukom, predstaviteľmi SES, neskoršej HSLS, ktorú M. Urban nadobudol ešte počas štúdia v Ružomberku prispievaním do študentského časopisu *Vatra*. Zároveň možno za motiváciu nadviazania uvedenej spolupráce považovať aj finančné dôvody, pre ktoré musel ukončiť gymnaziálne štúdium a hľadať si zamestnanie. Práve kontakt s K. Sidorom ho doviedol do redakcie Slováka, tlačového orgánu SES (neskoršej HSLS). Napriek tomu, že sa M. Urban stretával, najmä v medzivojnovom období, s osobnosťami z rôznych politických prúdov, kariérne možnosti mu boli ponúknuté práve zo strany predstaviteľov HSLS a HG. Rovnako bol M. Urbanovi v periodikách HSLS vytvorený aj priestor pre publikovanie jeho literárnych prác. Ako ďalší potenciálny motív pre publicistickú činnosť M. Urbana v redakciách HSLS a HG sa javí aj istá ideologická blízkosť. Pôsobil v periodikách, ktoré inklinovali k ideám národného socializmu či národne orientovanej politiky. S nimi bol spätý aj záver publicistickej kariéry M. Urbana.

LITERATÚRA

Pramene

- Red. 1941. Milo Urban. *Gardista*, 1941, roč. 3, č. 22, s. 1 – 2.
Red. 1941. *Revolucionár* č. 1. *Slovák*, 1941, roč. 23, č. 14, s. 3.

- SIDOR, Karol. 1919. Úvodom. *Vatra*, 1919, roč. 1, č. 1, s. 1.
 URBAN, Milo. 1941a. Strach pred revolúciou. *Gardista*, 1941, roč. 3, č. 12, s. 1.
 URBAN, Milo. 1941b. Budujeme cesty. *Gardista*, 1941, roč. 3, č. 222, s. 1.
 URBAN, Milo. 1941c. Revolucionár č. 1. *Gardista*, 1941, roč. 3, č. 14, s. 3.
 URBAN, Milo. 1942. Náš boj. *Náš boj*, 1942, roč. 1, č. 1, s. 2 – 4.
 URBAN, Milo. 1943. Potreba spolupráce (Vianočná úvaha). *Náš boj*, 1943, roč. 2, č. 6, s. 122 – 124.

Sekundárna literatúra

2010. Potomkovia Mila Urbana: Žilasketicky, bičboljehoosudom. Život [online], 2010 [cit. 2.6.2023]. Dostupné na: <https://zivot.pluska.sk/pribehy/potomkovia-mila-urbana-zil-asketicky-bic-bol-jeho-osudom>.
 CSIBA, Karol. 2014. *Privátne – verejné – autobiografické (v memoároch a publicistike Mila Urbana, Jána Smreka, Jána Poničana, Tida J. Gašpara)*. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. ISBN 978-80-88746-26-3.
 CSIBA, Karol. 2015. Medzi Živým bičom a Gardistom. *Slovenská literatúra*, 2015, roč. 62, č. 5, s. 427 – 434. ISSN 0037-6973.
 CSIBA, Karol. 2022. „Prepisovanie“ pamäti v spomienkovej knihe Mila Urbana Na brehu krvavej rieky (1994). *Slovenská literatúra*, 2022, roč. 69, č. 3, s. 258 – 267. ISSN 0037-6973.
 CSIBA, Karol. K čítaniu druhého dielu memoárov Mila Urbana. *Slovenská literatúra*, 2016, roč. 63, č. 6, s. 468 – 478. ISSN 0037-6973.
 ČÚZY, Ladislav. 2004. Peripetie hľadania (K storočníci Mila Urbana). In: MLACEK, Jozef – VOJTECH, Miloslav (eds.). *Studia Academia Slovaca* 33. Bratislava: Stimul, 2004, s. 15 – 21. ISBN 80-88982-82-0.
 DUHAJOVÁ, Zuzana – ŠEFCÁK, Ľuboš. 1999. *Dejiny slovenského novinárstva 1918 – 1968*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 1999. ISBN 80-223-1254-1.
 HRUBOŇ, Anton. 2015. „Za Slovenský štát, za novú Európu!“ Hlinkova garda v období nemeckej okupácie. Banská Bystrica: AntOn Solutions, 2015. ISBN 978-80-89514-35-9.
 JANEČOVÁ, Tamara. 2018. Milo Urban ako šéfredaktor Gardistu. *Vojenská história*, 2018, roč. 26, č. 2, s. 145 – 168. ISSN 1338-7154.
 MRÁZ, Peter. 2022. Časopis Slovenské pohľady (1939 – 1945) v zajatí ľudáckej ideológie. *Historický časopis*, 2022, roč. 70, č. 3, s. 512 – 532. ISSN 2585-9099.
 SERAFÍNOVÁ, Danuša – VATRÁL, Jozef. 2005. *Náčrt dejín slovenskej žurnalistiky*. Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku, Filozofická fakulta, 2005. ISBN 80-8084-019-9.
 SOKOLOVIČ, Peter. 2009. *Hlinkova garda 1938 – 1945*. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2009. ISBN 978-80-89335-10-7.
 URBAN, Milo. 1994. *Na brehu krvavej rieky*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1994. ISBN 80-220-0540-1.
 ŽILKOVÁ, Adela. 2004. Milo Urban, 100. výročie narodenia spisovateľa. *Iliteratura.cz* [online], 2004 [cit. 2. 6. 2023]. ISSN 1214-309X. Dostupné na: <https://www.iliteratura.cz/clanek/16183-urban-milo>.
 ŽILKOVÁ, Adela. 2006. K publicistickej genéze krátkej prózy Mila Urbana z druhej polovice dvadsiatych rokov. *Slovenská literatúra*, 2006, roč. 53, č. 6, s. 423 – 438. ISSN 0037-6973.

.....
 Mgr. Veronika Cillingová, PhD.
 Katedra žurnalistiky a nových médií
 Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre
 B. Slančíkovej 1
 949 01 Nitra
 Slovenská republika
 vcillingova@ukf.sk